

UNIWERSYTET SZCZECIŃSKI

mgr Dariusz Sobolewski

**WPŁYW WYKORZYSTANIA FUNDUSZY POZIOMYCH
NA ROZWÓJ MIKRO I ŚREDNICH PRZEDSIĘBIEMSTW**

Autoreferat rozprawy doktorskiej

Promotor:

Prof. zw. dr hab. Beata Zofia Filipiak

Recenzenci:

Dr hab. Agnieszka Alińska, prof. SGH

Dr hab. Beata Kosowska, prof. UMK

Szczecin 2018

1. Uzasadnienie wyboru tematu

Wzrost gospodarczy w Unii Europejskiej, w tym w Polsce jest w dużej mierze zależny od działalności oraz rozwoju mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Jeżeli prowadzona działalność gospodarcza prowadzi do maksymalizacji wartości przedsiębiorstwa w dłuższej perspektywie czasowej, konieczne jest zaplanowanie rozwoju firmy oraz podporządkowanie go ramom zarządzania strategicznego, przejawiającego się przede wszystkim w formułowaniu strategii rozwoju. Podejście to wymusza niejako na właścicielach i menedżerach zarządzających firmami, posiadanie odpowiednich umiejętności oraz kompetencji. Utrzymywanie postawy charakteryzującej się ukierunkowaniem przedsiębiorstwa na rozwój, jest dodatkowo utrudnione przez zmieniające się warunki otoczenia prawnego, fiskalnego czy gospodarczego, w obszarze, których tworzy się szereg barier rozwojowych. Należą do nich przede wszystkim wysokie koszty funkcjonowania firm, niska rentowność działalności, trudność w ocenie sytuacji ekonomiczno-finansowej przedsiębiorstwa, wysokie koszty pozyskania kapitału, brak odpowiednich zabezpieczeń kredytu lub pożyczki oraz pracochłonne procedury związane z otrzymaniem kredytu bankowego. Klasyfikacja barier rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce, wykorzystana również na potrzeby pracy doktorskiej została przedstawiona w tabeli 1.

Tabela 1. Klasyfikacja barier rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw

Lp.	Typ barier	Charakterystyka
1.	Bariery wynikające z polityki fiskalnej i gospodarczej państwa	<ul style="list-style-type: none">niekorzystna polityka na rynku pracy oraz ubezpieczeń społecznychnadmierny fiskalizm (system podatkowy nie sprzyja rozwojowi gospodarczemu)niedostateczne gwarancje państwa w zakresie inwestycji infrastrukturalnych
2.	Bariery prawne	<ul style="list-style-type: none">częste zmiany w aktach prawnychbrak stabilności systemu prawnegodrogocenne procedury sądowe
3.	Bariery kapitałowe	<ul style="list-style-type: none">ograniczony dostęp do zewnętrznych źródeł finansowaniawysokie koszty kapitałuuciążliwe procedury przetargowebrak standardów i uregulowań terminów płatności
4.	Bariery informacyjne	<ul style="list-style-type: none">niewiedza i niska świadomość finansowa właścicieliutrudniony dostęp do informacji

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Raportu o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1999-2000*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2014, s. 265-272

Ograniczony dostęp do kapitału uznaje się za bariery kluczowe, gdy zapewnienie finansowania przedsiębiorstwa jest podstawowym warunkiem umożliwiająym jego rozwój, przejawiającym się m.in. przekształceniem strategii przetrwania lub strategii zdyskontowania

preferencji związanych z rozpoczęciem działalności gospodarczej na strategię rozwojową pozwalającą na osiągnięcie sukcesu rynkowego.

Należy zauważyć, że problematyka rozwoju przedsiębiorstw opierających się na wykorzystaniu zasobów finansowych i niefinansowych, jest w najmniejszym stopniu opisana w sektorze mikro i małych firm. Jednocześnie usługi oferowane przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe, umożliwiają finansowanie rozwoju, kierowane są głównie do mikro i małych firm. Jak potwierdzają przeprowadzone badania empiryczne, fundusze pożyczkowe mają znaczny wpływ na ograniczenie barier rozwojowych mikro i małych firm (tabela 2). Ponadto pożyczki pozyskane przez mikro i małe firmy pozytywnie wpływają na ich rozwój oraz związane z nimi poziom wydatków netto na inwestycje (tabela 3). Wyniki te uzasadniają skoncentrowanie rozważań zawartych w rozprawie doktorskiej wyłącznie na mikro i małych przedsiębiorstwach. Uzupełnieniem wyników badań jest także dostępna literatura przedmiotu, która przedstawia mikro i małe firmy, jako odrębny w stosunku do średnich i dużych, grup przedsiębiorstw.

Analiza wpływu funduszy pożyczkowych na ograniczenie finansowych barier rozwojowych mikro i małych firm wskazuje, że pozyskane pożyczki w dużym stopniu wpływają na poprawę płynności finansowej oraz rozwijają bariery kapitałowe, zwiększając dostęp do zewnętrznego finansowania działalności przedsiębiorstw. Pożyczki umożliwiają także ograniczenie barier rynkowych (wpływają na zwiększenie skali działalności) oraz zmniejszają bariery kompetencyjne dzięki szkoleniom, konsultacjom i doradztwu oferowanemu przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe.

Tabela 2. Wpływ funduszy pożyczkowych na ograniczenia barier rozwojowych mikro i małych firm

Lp.	Bariera	Najwyższy udział procentowy udzielonych odpowiedzi	Ranga ¹⁾
1.	Administracyjne (biurokracja, procedury, wymogi formalne)	35%	3
2.	Prawne (zabezpieczenie pożyczki, umowy pożyczkowe)	30%	1
3.	Podatkowe (optymalizacja podatkowa, tarcza podatkowa)	19%	3
4.	Finansowe (poprawa płynności finansowej)	26%	4
5.	Kapitałowe (pozyskanie finansowania, dostępność pożyczki)	30%	4
6.	Informacyjne (zwiększenie dostępu do informacji)	26%	2
7.	Rynkowe (zwiększenie skali działalności)	37%	3
8.	Umiędzynarodowienie działalności (import, eksport)	49%	0
9.	Sektorowe / branżowe (ekspansja działalności)	19%	2
10.	Konkurencyjne (wzrost udziału w rynku)	26%	1
11.	Innowacyjne (inwestycje w nowoczesne środki trwałe)	37%	1
12.	Kadrowe (zwiększenie zatrudnienia, wzrost wynagrodzenia)	19%	5
13.	Kompetencyjne (szkolenia, konsultacje, doradztwo)	33%	3

¹⁾ Rangi określają stopień ograniczenia danej bariery (od 0 do 5), gdzie 0 oznacza, że dana bariera nie została ograniczona, a 5 została ograniczona w najwyższym stopniu

ródło: badania własne

Jak wynika z przeprowadzonych badań, pożyczki stanowią istotne źródło kapitału na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw, umożliwiając realizację strategii rozwojowych poprzez finansowanie inwestycji.

Tabela 3. Ocena stopnia wpływu pożyczek na rozwój firmy oraz wysokość wydatków netto na inwestycje

Wpływ pożyczki na rozwój		Klasyfikacja firmy	
		Mikro	Małe
		58%	42%
Pożyczka jest istotnym źródłem kapitału na rozwój		100%	
Realizacja inwestycji w ostatnich 3 latach		100%	
Wpływ pożyczki na rozwój firmy ¹⁾	(0)	1%	4%
	(1)	1%	4%
	(2)	10%	13%
	(3)	8%	7%
	(4)	17%	15%
	(5)	63%	57%

¹⁾ Stopniowanie poziomu wpływu pożyczki na rozwój firmy, gdzie 5 oznacza największy wpływ na rozwój, 0 ó brak wpływu na rozwój firmy – respondenci oceniali poziom wpływu pożyczki na tle innych źródeł finansowania, tj. środków własnych, kredytów bankowych, leasingu, faktoringu, dotacji i innych

Źródło: badanie własne

Możliwość podejmowania i realizowania strategii rozwojowych przez mikro i małe przedsiębiorstwa determinowana jest przez szereg czynników strukturalnych i cyklicznych. Problematyka strategii rozwoju przedsiębiorstw wykorzystujących zasoby finansowe i niefinansowe, ukazuje szczególnie rolę kapitału, umożliwiając finansowanie działalności przedsiębiorstw na różnych etapach ich działalności. Koniecznym zatem staje się przeanalizowanie zależności pomiędzy rozwojem przedsiębiorstw a wykorzystaniem przez nie zasobów finansowych i niefinansowych poprzez zastosowanie odpowiednich instrumentów zarządzania, a w szczególności zarządzania finansami. Omawiane zagadnienia zostały ujęte w tryadzie: zasoby (finansowe i niefinansowe) ó instrumenty (narzędzia) ó strategię rozwoju. Dobór odpowiedniego instrumentarium zależy bowiem od typu zasobów wykorzystywanych przez daną firmę, a planowanie i wdrożenie strategii jest elementem procesu zarządzania (zarządzania strategicznego) obejmującego wszystkie aspekty funkcjonowania firmy. Tym samym właściciele podejmują decyzje dotyczące planowania i funkcjonowania firmy, włączając w to również decyzje związane z rozwojem, które mają charakter decyzji strategicznych i wymagają szerszego, dogłębniejszego zaangażowania zasobów finansowych. Instrumentarium, za pomocą którego firma wykorzystuje swoje zasoby finansowe i niefinansowe umożliwia zatem realizowanie przez firmy celów rozwojowych. Wykorzystywane przez mikro i małe przedsiębiorstwa instrumenty oddziałują na bieżące

i inwestycyjne koszty funkcjonowania firmy, generowane przychody, zatrudnienie oraz wykorzystywane zasoby, ukierunkowuj c prowadzon działno gospodarcz na rozwój. W tym kontekście istnieje konieczno wykorzystania odpowiednich sposobów i metod pomiaru rozwoju, umożliwiających właściwy dobór i zastosowanie narzędzi wspierających rozwój przedsiębiorstw, a tym samym wykorzystanie kapitału, czyli zasobów finansowych.

Analizując uwarunkowania związane z rozwojem firm, należy także zauważyć, że podejmowane przez nie działania mają na celu wprowadzenie i utrzymanie firmy na poziomie racjonalnego i długotrwałego rozwoju, przede wszystkim poprzez:

- 1) efektywne wykorzystanie posiadanych zasobów finansowych i niefinansowych,
- 2) realizację inwestycji rzeczowych w szczególności za pośrednictwem zaangażowania zasobów finansowych,
- 3) wprowadzanie innowacji oraz nowych technologii w szczególności za pośrednictwem zaangażowania zasobów finansowych,
- 4) umiędzynarodowienie działalności (import, eksport), które wymaga zaangażowania zarówno zasobów finansowych, jak i instrumentów niefinansowych,
- 5) utrzymanie i zwiększanie miejsc pracy, co również wpływa na zaangażowanie zasobów finansowych.

W literaturze przedmiotu do szeroko opisywane są instrumenty i narzędzia oddziałujące na rozwój mikro i małych firm¹. Jednakże dostępne analizy i badania w sposób ograniczony zajmują się pomiarem rozwoju mikro i małych firm, realizujących określone strategie. Ponadto, jeżeli chodzi o rolę kapitału, bardzo pobieżnie traktuje się funkcjonowanie instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe, które z uwagi na skalę swojej działalności, udzielają pożyczek przede wszystkim mikro i małym firmom. Przeprowadzone obserwacje oraz brak opracowania na temat oddziaływania instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych firm, stały się przesłankami do podjęcia tej tematyki badawczej, w ramach której zaproponowane zostały nowe podejście do pomiaru rozwoju mikro i małych firm wykorzystujących usługi instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe, uwzględniające mierniki oraz standardy tego pomiaru.

Dostępne opracowania oraz badania naukowe w obszarze wykorzystywania przez mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa środków finansowych udostępnianych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe, koncentrują się głównie na analizie dostępności pożyczek,

¹ Należy zauważyć, że w literaturze przedmiotu szczególną wagę w rozwoju przedsiębiorczości przypisuje się instrumentom polityki strukturalnej i regionalnej, instrumentom fiskalnym, finansowym i niefinansowym mającym na celu wspieranie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw.

zakresie ich wykorzystywania przez firmy, przesłankach wyboru oferty pożyczkowej, korzyściach ze współpracy z funduszami pożyczkowymi. W stosunkowo niewielkim zakresie od strony naukowej podejmowany był do tej pory problem wpływu wykorzystania oferty instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw. Problematyka ta jest o tyle ważna, że w okresie transformacji ustrojowej, nastąpił dynamiczny rozwój systemu funduszy pożyczkowych w Polsce. Zasadne wydaje się więc stwierdzenie o zwiększeniu znaczenia funduszy pożyczkowych we wsparciu mikro i małych firm.

Należy także podkreślić, że dotychczasowa literatura dotyka fragmentarycznie i ogólnie opisuje relacje funduszy pożyczkowych z mikro i małymi firmami, skupiając się przede wszystkim na ukazywaniu pożyczek, jako alternatywnych w stosunku do kredytów bankowych, instrumentów finansujących działalność przedsiębiorstw. W tym kontekście, w oparciu o dostępną literaturę przedmiotu można zauważyć:

- 1) brak opracowań opisujących szeroki kontekst oddziaływania instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych firm, uwzględniający obok aspektu finansowego, również elementy związane z inwestycjami realizowanymi przez firmy, oraz rozwojem kompetencji właścicieli,
- 2) brak kompleksowych badań empirycznych zestawiających działalność instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe z opiniami właścicieli i/lub osób zarządzających mikro i małymi przedsiębiorstwami, umożliwiającymi weryfikację rzeczywistego wpływu funduszy pożyczkowych na rozwój tych firm,
- 3) brak dedykowanego podejścia do pomiaru rozwoju mikro i małych firm wykorzystujących usługi funduszy pożyczkowych, obejmującego mierniki oraz standardy tego pomiaru.

Przedstawione argumenty, jak również studia literaturowe, wykazują zatem istnienie luki badawczej, która skłania do podjęcia problematyki związanej z wpływem instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw. Wyniki analizy tego wpływu mogą stanowić interesujący wkład w naukowe potwierdzenie i uzasadnienie roli funduszy pożyczkowych w gospodarce, a także weryfikację zakresu tego wpływu na kształtowanie strategii i kierunków rozwoju przedsiębiorstw.

Dodatkowymi przesłankami skłaniającymi do podjęcia badań w obszarze wpływu instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw jest możliwość poszukiwania kierunków potencjalnych zmian w systemie funduszy pożyczkowych w celu stworzenia warunków do finansowania rozwoju firm, a także szansa na opracowanie propozycji zmian polityki gospodarczej w zakresie instrumentów wsparcia rozwoju systemu

funduszy pochodzących z budżetu państwa w Polsce. Pozwoli to na stworzenie systemowych rozwiązań umożliwiających bardziej efektywne wykorzystanie środków oferowanych przez instytucje prowadzące fundusze pochodzące w finansowaniu rozwoju mikro i małych firm.

2. Cel i hipoteza pracy

Mając na uwadze powyższe uwarunkowania, w rozprawie doktorskiej przyjęto **główną hipotezę badawczą**, że rozwój działalności mikro i małych firm jest determinowany przez wykorzystanie środków funduszy pochodzących. Obok hipotezy głównej, sformułowane zostały także następujące **hipotezy czystkowe (pomocnicze)**:

1. Syntetyczna miara rozwoju firm korzystających z usług funduszy pochodzących może pomóc firmom w ich ukierunkowywaniu na realizację strategii rozwojowych.
2. Opracowanie scenariuszy rozwoju firm korzystających z usług funduszy pochodzących może mieć pozytywne implikacje praktyczne zarówno dla działalności mikro i małych firm, jak i funkcjonowania instytucji prowadzących fundusze pochodzące.

Głównym celem badawczym przyjętym w pracy doktorskiej jest opracowanie nowego podejścia do pomiaru rozwoju mikro i małych firm, opartego na syntetycznej mierze rozwoju zintegrowanego wraz z przedstawieniem kierunków i scenariuszy rozwoju tej grupy przedsiębiorstw, które wykorzystują usługi funduszy pochodzących.

Wielopłaszczyznowość procesu badawczego, na równi z jego wieloetapowością oraz przyjętym zogniskowaniem procesu badawczego na realizacji postawionego celu głównego, pozwoliła także na realizację następujących **celów pomocniczych** pracy doktorskiej, skoncentrowanych wokół hipotezy badawczej:

- 1) analizy wpływu barier rozwojowych na funkcjonowanie mikro i małych przedsiębiorstw korzystających z usług instytucji prowadzących fundusze pochodzące,
- 2) weryfikacji istniejących oraz opracowania nowych finansowych i niefinansowych miar rozwoju mogących mieć zastosowanie w mikro i małych przedsiębiorstwach,
- 3) opracowania scenariuszy wykorzystania funduszy pochodzących w kreowaniu rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw w zmiennych warunkach otoczenia.

3. Struktura pracy

Cel rozprawy i sformułowana hipoteza badawcza zdeterminowała strukturę logiczną rozprawy doktorskiej, która składa się z pięciu rozdziałów. W pierwszym rozdziale stanowi cym teoretyczne podłoże do naukowej weryfikacji hipotez badawczych, opisane zostały determinanty rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Przedstawiono specyfikę funkcjonowania mikro i małych firm w gospodarce oraz ukazano istotę finansowania działalności tych firm, jako funkcji rozwoju. Usystematyzowanie kryteriów podziału barier, ze szczególnym uwzględnieniem barier w dostępie do kapitału, pozwoliło na dokonanie przeglądu czynników strukturalnych i cyklicznych determinujących rozwój mikro i małych firm.

Drugi rozdział rozprawy zawiera głównie tematykę związaną z pomiarem rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Charakterystyka, w ujęciu proceduralnym, wybranych metod pomiaru rozwoju firm, ukazana została w szerszym kontekście strategii rozwoju przedsiębiorstw uwzględniających wykorzystanie zasobów niefinansowych i finansowych. Krytyczna analiza różnych metod pomiaru rozwoju, dała podstawę do zaproponowania nowego podejścia do pomiaru rozwoju mikro i małych firm korzystających z pomocy.

W rozdziale trzecim pracy doktorskiej scharakteryzowano system funduszy pomocowych, który zaprezentowany został jako element rynku finansowego w Polsce. Przeprowadzono analizę zależności pomiędzy oceną zdolności pomocowej wykorzystywanej przez fundusze pomocowe, a miernikami rozwoju mikro i małych firm. Ukazano także rolę i znaczenie usług pomocowych w kontekście wybranych strategii rozwoju mikro i małych firm.

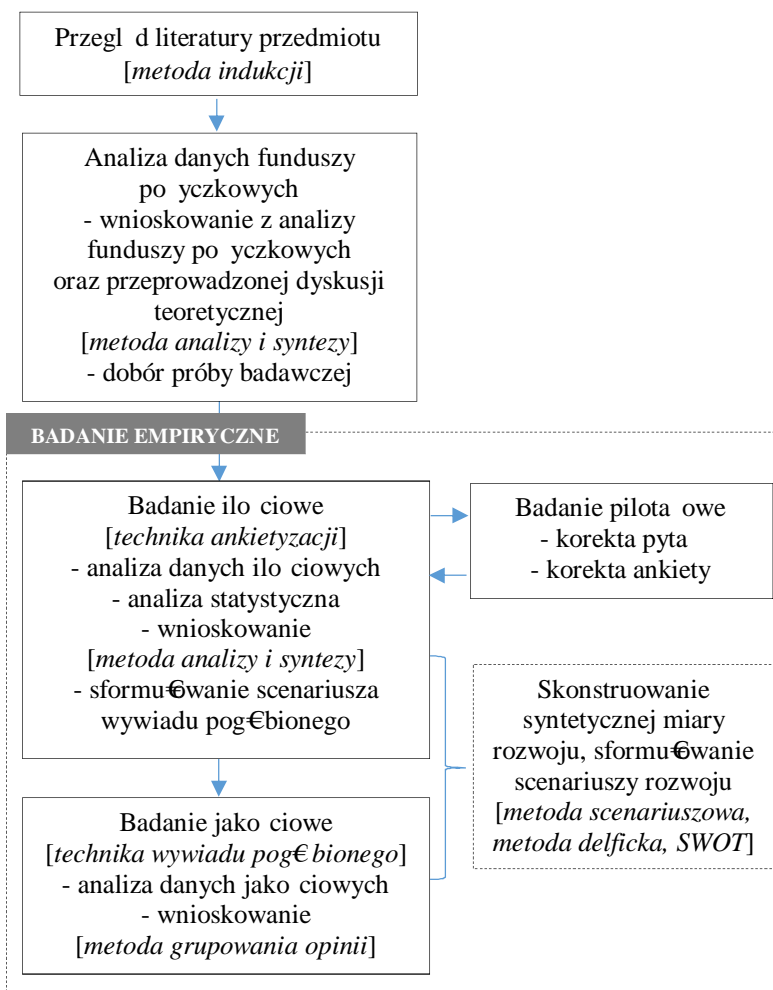
W rozdziale czwartym przeprowadzona została ocena wpływu funduszy pomocowych na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw w wybranych województwach. Opisano założenia przyjęte w procesie badawczym, scharakteryzowano procedury badawcze i metody badawcze, metody dobór próby badawczej oraz uzasadniono sposób przeprowadzenia badań empirycznych. Dokonano statystycznej analizy danych uzyskanych w badaniach ilościowych zrealizowanych za pomocą ankiet i częściowo strukturyzowanych wywiadów pogłębionych.

Rozdział piąty prezentuje praktyczne aspekty, związane z określeniem kierunków rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw wykorzystujących usługi funduszy pomocowych. Na podstawie wniosków z badań, przedstawiono rekomendacje dotyczące wykorzystania funduszy pomocowych przez mikro i małe przedsiębiorstwa oraz opracowano scenariusze kreowania rozwoju dla mikro i małych przedsiębiorstw. Przedstawione zostały także wnioski i rekomendacje w obszarze zmian polityki gospodarczej państwa w zakresie instrumentów wsparcia rozwoju systemu funduszy pomocowych opracowanych na podstawie zidentyfikowanych kierunków rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw.

4. Procedura badawcza

Procedura badawcza zrealizowana na potrzeby niniejszej pracy doktorskiej ma charakter wielopłaszczyznowy. W pierwszej kolejności, w oparciu o zagregowane informacje z raportów Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych, zweryfikowanych oraz uzupełnionych o dane zebrane w ankietach, przeprowadzono analizę działalności funduszy pożyczkowych. Na jej podstawie wyznaczone zostały instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe, których klienci (przedsiębiorstwa spełniające kryteria doboru próby badawczej) otrzymali ankiety w ramach badań ilościowych oraz uczestniczyli w wywiadach pogłębionych. Badania ilościowe (ankietowe) stanowiły główny element badań empirycznych. Zostały one uzupełnione o badania jakościowe obejmujące wywiady pogłębione przeprowadzone w wytypowanej grupie mikro i małych przedsiębiorstw korzystających z usług funduszy pożyczkowych. Poszczególne elementy badania wpływu funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych firm zostały schematycznie przedstawione na rysunku 1.

Rysunek 1. Elementy badania wpływu funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych firm

Analiza danych dotyczących instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe obejmowała przede wszystkim liczbę funduszy funkcjonujących w poszczególnych województwach, ich udział w rynku, liczbę i wartość udzielonych pożyczek. Badanie funduszy pożyczkowych pozwoliło na wytypowanie instytucji, których skala i aktywność działania, zakres oferowanych usług pożyczkowych oraz innych działań prowadzonych w obszarze wsparcia mikro i małych firm, umożliwiła określenie próby badawczej na podstawie kryteriów doboru celowego.

Do dalszego etapu analizy wybrane zostały fundusze funkcjonujące w województwie dolnośląskim oraz wielkopolskim, przy czym w badaniu nie uwzględniono oddziałów zamiejscowych funduszy pożyczkowych prowadzonych przez instytucje mające swoje główne siedziby poza wytypowanymi województwami. Wartość kapitału instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe wynosiła w 2016 r. 391,36 mln PLN, co stanowiło 14,6% kapitału wszystkich funduszy pożyczkowych. Struktura wartości aktywnych pożyczek udzielonych przez fundusze pożyczkowe w 2015 r. mających swoje siedziby w dwóch wybranych województwach, w odniesieniu do ogólnej wartości udzielonych pożyczek przez fundusze pożyczkowe objęte raportem Polskiego Związku Funduszy Pożyczkowych wyniosła blisko 20,0%. Ponadto średnia wartość pożyczki udzielonej przez fundusze pożyczkowe w województwie wielkopolskim była najwyższa (205,0 tys. PLN w stosunku do dominującej średniej w granicach 90,0 tys. PLN). W tabeli 4 przedstawione zostały najważniejsze charakterystyki instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe w wybranych województwach.

Tabela 4. Wyniki analizy instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe w wybranych województwach

Lp.	Województwo	Liczba funduszy pożyczkowych ¹	Liczba pożyczek	Wartość pożyczek aktywnych [tys. PLN]	Struktura wartości ² [%]
1.	Dolnośląskie	4	1 940	147,9	7,74
2.	Wielkopolskie	6	2 179	232,1	12,15

¹ Liczba funduszy pożyczkowych (fundusze z siedzibą główną na terenie danego województwa) udzielające pożyczek na terenie poszczególnych województw w 2015 roku

² Struktura wartości pożyczek aktywnych w 2015 r. udzielonych przez fundusze pożyczkowe w podziale na regiony, na terenie, których zostały udzielone, w odniesieniu do ogólnej wartości udzielonych pożyczek (w %)

ródło: B. Filipiak (red.), *Rynek funduszy pożyczkowych w Polsce. Raport 2015*, Polski Związek Funduszy Pożyczkowych, 2016, s. 23, <http://www.pzfp.pl> [dostęp: 2016-12-15]

W celu oszacowania wielkości populacji, dla której następnie określona została minimalna wielkość próby, posłużono się doborem celowym. Populację firm do badania określono na podstawie następujących kryteriów:

- 1) przedsiębiorstwa, które w okresie od 01.01.2008 roku do 31.12.2015 roku prowadziły działalność gospodarczą lub ją w tym okresie rozpoczęły oraz jednocześnie nie zostały zlikwidowane w okresie, który jest przedmiotem badania,
- 2) przedsiębiorstwa, które w okresie badawczym skorzystały z pomocy finansowej udzielonej przez instytucję prowadzącą fundusz pożyczkowy,
- 3) przedsiębiorstwa, które prowadziły działalność gospodarczą na terenie województwa wielkopolskiego i dolnośląskiego oraz nie zamknęły lub nie zawiesiły działalności w badanym okresie,
- 4) przedsiębiorstwa, które spełniają kryteria mikro lub małych firm.

Badanie właściwie zostało poprzedzone fazą pilotażową wśród wytypowanych przedsiębiorstw spełniających kryteria doboru próby badawczej. Do przeprowadzenia właściwych badań ilościowych, wykorzystano ankietę, która była dystrybuowana do przedsiębiorstw za pomocą poczty tradycyjnej, poczty elektronicznej (metoda PAPI – ang. *Pen and Paper Interview*) oraz dodatkowo przy wykorzystaniu metody responsywnej ankiety internetowej (metoda CAWI – ang. *Computer-Assisted Web Interview*). Podstawowym celem ankiety było pozyskanie od przedsiębiorstw informacji na temat zakresu współpracy firmy z instytucją prowadzącą fundusz pożyczkowy, oceny tej współpracy, działań zrealizowanych przez firmę dzięki pożyczkom zacięgniętym w funduszu pożyczkowym. Ponadto, wyniki badań ankietowych zostały wykorzystane do określenia mierników rozwoju mikro i małych firm, które w największym stopniu mogą umożliwić weryfikację rozwoju firmy w związku z korzystaniem przez nią z usług instytucji prowadzących fundusz pożyczkowy. Na podstawie wyników badania ankietowego, opracowany został scenariusz wywiadu pogłębionego. Zebrane podczas badania ankietowego dane, zostały następnie poddane analizom statystycznym.

Uzupełniającym elementem badania było przeprowadzenie cząstkowo strukturyzowanych indywidualnych wywiadów pogłębionych. Celem tego etapu badania było pozyskanie danych i informacji umożliwiających analizę wpływu instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój mikro i małych firm. Realizacja wywiadów za pomocą scenariusza wywiadu pogłębionego nastąpiła w firmach wybranych celowo na podstawie potwierdzenia zamiaru wzięcia udziału w wywiadzie, zgłoszonego w badaniu ankietowym. Kwalifikacja firmy do wywiadu odbywała się na podstawie dwóch głównych kryteriów:

- 1) spełnienie przez firmę kryteriów przyjętych w doborze próby badawczej przy badaniach ankietowych (ilościowych),
- 2) wyrażenie przez firmę zgody na udział w wywiadzie pogłębionym.

Z uwagi na obserwacyjny charakter badań dotyczących wpływu funduszy pożyczkowych na rozwój mikro i małych firm, technika wywiadu pogłębionego miała charakter uzupełniający w stosunku do ilościowych badań ankietowych. Wywiady cząstkowo standaryzowane przeprowadzone były z właścicielami lub osobami zarządzającymi przedsiębiorstwami na podstawie przygotowanego scenariusza, który uwzględniał cele i problemy badawcze określone w pracy doktorskiej. Scenariusz wywiadu został podzielony na pięć części merytorycznych odpowiadających poszczególnym pytaniom badawczym, poprzedzonych danymi identyfikującymi respondenta (metryczka wywiadu).

5. Wybrane wyniki badań

Z przeprowadzonych badań wynika, że określone obszary związane z rozwojem działalności mikro i małych firm są determinowane przez wykorzystanie środków instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe. W badaniach wykazano i potwierdzono występowanie barier rozwojowych, które zostały wyszczególnione w tabeli 1. Zbadane zostały także różnice zależności występującej między działalnością mikro i małych firm a instytucjami prowadzącymi fundusze pożyczkowe (tabela 5). Zidentyfikowana zależność charakteryzuje się występowaniem silnej korelacji, a także stwierdzone zależności statystyczne w czterech innych przypadkach potwierdziły postawione w pracy doktorskiej hipotezy badawcze.

Przeanalizowano stopień wpływu i wykorzystania różnych źródeł finansowania na rozwój firmy oraz relacje stopnia wykorzystania przez firmy pożyczek udzielanych przez fundusze pożyczkowe do innych źródeł finansowania rozwoju firmy. Wszystkie trzy rodzaje źródeł finansowania, tj. kredyt bankowy, pożyczka z funduszu pożyczkowego oraz środki własne charakteryzują się podobnym kształtem rozkładu oceny poziomu wpływu na rozwój firmy. Najczęściej występują wartości skrajne, przy czym w przypadku pożyczki i kapitału własnego są to maksymalne wartości wpływu, natomiast w przypadku kredytu bankowego jest to całkowity brak wpływu. Poziom wpływ pożyczek zacięgniętych z instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na rozwój charakteryzuje się silną ujemną korelacją z poziomem wpływów kredytów bankowych na rozwój oraz silną dodatnią korelacją z poziomem wpływów środków własnych. Wyniki testu niezależności χ^2 świadczą o tym, że związki te są istotne statystycznie na poziomie istotności 0,05.

Tabela 5. Typy i związki mikro i małych firm z funduszami pożyczkowymi poddane analizie statystycznej

Lp.	Typ relacji / związku	Istotna zależność statystyczna
1.	Stopień wpływu i wykorzystanie różnych źródeł finansowania na rozwój firmy oraz relacja stopnia wykorzystania przez firmy pożyczek udzielanych przez fundusze pożyczkowe do innych źródeł finansowania rozwoju firmy	występuje silna korelacja
2.	Relacja pomiędzy w pełni zobowiązanymi do sytuacji mikro i małych firm związanymi z utrzymaniem płynności	występuje zależność statystyczna
3.	Relacja pomiędzy zwiższaniem odpisów amortyzacyjnych w firmach a zmniejszaniem podatku dochodowego	występuje zależność statystyczna
4.	Wpływ współpracy mikro i małych firm z funduszami pożyczkowymi na podejmowanie działań rozwojowych w zakresie zwiższania kompetencji w firmach	występuje zależność statystyczna
5.	Przebiegi wpływające na plany mikro i małych firm związane z zacięgnięciami kolejnych pożyczek w przyszłości	występują zależności statystyczne
6.	Relacja wielkości kapitałów własnych firm z ich płynnością	nie występuje
7.	Relacja wielkości kapitałów obrotowych firm z ich płynnością	nie występuje
8.	Związek pomiędzy poprawą płynności finansowej mikro i małych firm a wpływem pożyczki na poprawę płynności finansowej	nie występuje
9.	Relacja wykorzystania pożyczek z funduszy pożyczkowych do korzyści finansowych i fiskalnych uzyskiwanych przez mikro i małe firmy	nie występuje
10.	Relacja współpracy mikro i małych przedsiębiorstw z funduszami pożyczkowymi na poprawę ich efektywności	nie występuje
11.	Relacja pomiędzy zwiższaniem sprzedaży w firmach a zwiższaniem rentowności	nie występuje
12.	Relacja pomiędzy działaniami w zakresie rozwoju kompetencji w firmach a wpływem pożyczki na kompetencje w firmach	nie występuje
13.	Relacja współpracy mikro i małych firm z funduszami pożyczkowymi na rozwój kompetencji w firmach	brak możliwości testowania ó niskiej liczby udzielonych odpowiedzi
14.	Relacja korzyści rozwojowych osiągniętych przez firmy ze współpracy z funduszami pożyczkowymi do rodzaju inwestycji zrealizowanych przez firmy z pożyczek	

ródło: badania własne

Kolejnym elementem analizy statystycznej było zbadanie zależności między długością okresu nie w pełni zobowiązanych do sytuacji firm związanych z utrzymaniem przez nie płynności. W tabeli 6 scharakteryzowano zmienne statystyczne dla tego zakresu analizy.

Tabela 6. Charakterystyka zmiennych statystycznych

	min	max	1 kwartyl	mediana	3 kwartyl	dominanta	rednia
Płynność finansowa ¹	3	6	4	4	6	4	4,7
	3	4	3,75	4	4	4	3,8
	4	6	5	6	6	6	5,4

¹ Zastosowane przedziały liczbowe 1-3 oznaczają pogorszenie płynności finansowej w ostatnich 3 latach, przedziały 4-6 ó poprawę płynności

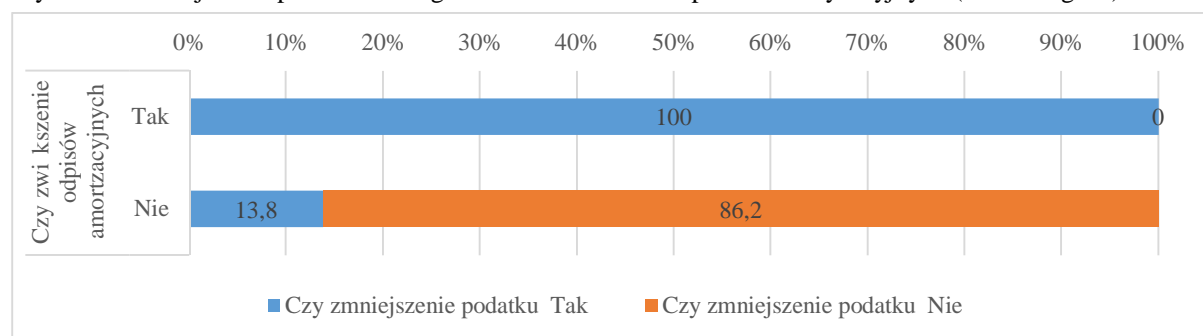
ródło: badania własne

Zmienna określająca zmiany płynności finansowej w ciągu ostatnich trzech lat charakteryzuje się nieco innym rozkładem w przypadku, kiedy występuje w firmie opóźnienie płynności w ciągu ostatnich trzech lat niż w przypadku, gdy takich opóźnień nie

był. W sytuacji wystąpienia opóźnień, obserwacje skupiały się wokół wartości średnich (lekkie pogorszenie/poprawa), natomiast w przypadku, gdy opóźnienia miały miejsce, wokół wartości najwyższych (średnia/duża poprawa). Wyniki testów wskazują na wystąpienie ujemnego, istotnego statystycznie związku pomiędzy faktem wystąpienia opóźnień a zmianą poziomu przedsiębiorstwa.

W wyniku zbadania zależności pomiędzy zwiększeniem odpisów amortyzacyjnych a zmniejszeniem podatku płaconego przez firmy korzystające ze środków funduszy pozyczkowych, potwierdzono, że występuje silna oraz istotna statystycznie, dodatnia zależność pomiędzy tymi zmiennymi. W praktyce oznacza to, że firmy, które deklaruje zwiększenie odpisów amortyzacyjnych znacznie częściej deklaruje zmniejszenie wartości podatku. Na wykresie 1 przedstawiono graficzną prezentację zmniejszenia podatku ze względu na zwiększenie odpisów amortyzacyjnych (% w kategorii).

Wykres 1. Zmniejszenie podatku ze względu na zwiększenie odpisów amortyzacyjnych (% w kategorii)

Źródło: badania własne

Potwierdzony został również wpływ współpracy mikro i małych przedsiębiorstw z funduszami pozyczkowymi na podejmowanie działań rozwojowych w zakresie zwiększania kompetencji w firmach. W tabeli 7 scharakteryzowane zostały zmienne statystyczne dla tego zakresu analizy.

Tabela 7. Charakterystyka zmiennych statystycznych

	min	max	1 kwartyl	mediana	3 kwartyl	dominanta	średnia
Stopień wpływu pożyczki na rozwój ¹	0	6	1	5	6	6	3,8

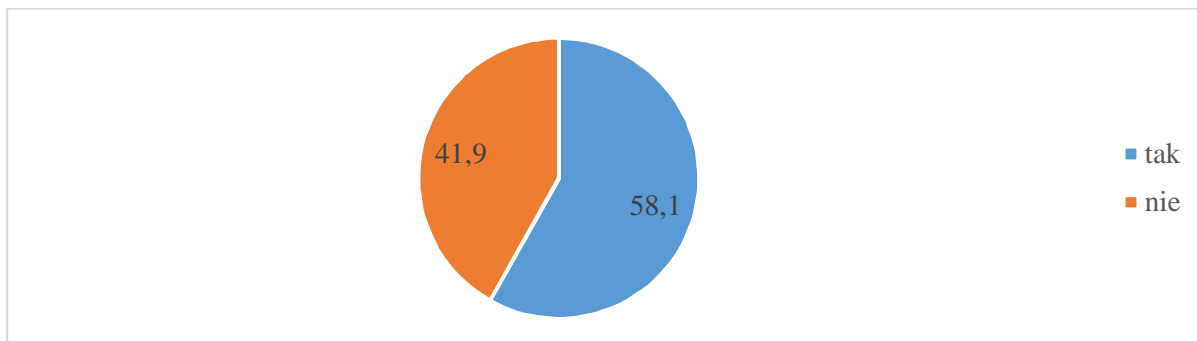
¹ Zastosowane przedziały liczbowe 1-3 oznaczają brak lub niski wpływ współpracy z funduszami pozyczkowymi na podejmowanie działań rozwojowych na zwiększanie kompetencji w firmach, przedziały 4-6 o wysokim wpływie na zwiększenie kompetencji

Źródło: badania własne

Następnym elementem analizy było zbadanie korelacji pomiędzy wpływem pożyczki na rozwój firmy w grupie przedsiębiorstw podejmujących działania rozwojowe w zakresie

kompetencji oraz grup firm niepodających takich działań. Dla tego zakresu analizy stwierdzona została istotna zależność statystyczna. Na wykresie 2 zaprezentowany został procentowy podział przedsiębiorstw podejmujących lub nie działań rozwojowych w zakresie kompetencji.

Wykres 2. Przedsiębiorstwa podejmujące lub nie działania rozwojowe w zakresie kompetencji

Źródło: badania własne

Należy zauważyć, że wprowadzenie testu niezależności wykazało istotną statystycznie różnicę (na poziomie istotności 0,05) w poziomie wpływu pomocy na rozwój firmy pomiędzy grupami przedsiębiorstw podejmujących działania rozwojowe w zakresie kompetencji a grupami niepodającymi takich działań, jednak z uwagi na małą liczebność w niektórych wartościach poziomu wpływu oraz niską wartość współczynnika korelacji nie można stwierdzić, że jest to związek o charakterze liniowym. Jednakże pogłębiona analiza danych wykazała, że pozyskanie pomocy na finansowanie działalności firmy, ma związek z rozwojem kompetencji, gdy instytucje prowadzące fundusze pomocowe oferują również szkolenia, konsultacje i doradztwo, co pozytywnie wpływa na zwiększenie poziomu wiedzy oraz umiejętności właścicieli firm oraz osób nimi zarządzających.

Kolejną częścią analizy było zbadanie, jakie czynniki wpływają na plany mikro i małych firm związane z zaciąganiem kolejnej pomocy w przyszłości. Zbadane zostały następujące czynniki mogące mieć potencjalny wpływ na plany firm dotyczące zaciągnięcia kolejnej pomocy: (1) zwiększenie sprzedaży, (2) zwiększenie rentowności, (3) wyższe odpisy amortyzacyjne, (4) niższe podatki. Wyniki uzyskane w zakresie przeprowadzonych testów statystycznych dotyczące związków poszczególnych czynników rozwoju na plany związane z zaciąganiem zostały przedstawione w tabeli 8.

Tabela 8. Wyniki testów statycznych

Czynniki rozwoju	Czy plany związane z kolejnymi rocznymi ?	
	Test Chi ² (wartość z rozkładu)	Test korelacji Pearsona
Czy zwiększenie sprzedaży?	0,285	-0,163
Czy zwiększenie rentowności?	0,078	-0,269
Czy wydane odpisy amortyzacyjne?	0,148	-0,220
Czy niższy podatek dochodowy?	0,078	-0,269

Źródło: badania własne

Wyniki przeprowadzonych badań wykazują, że blisko połowa przedsiębiorstw stwierdziła, że współpraca z instytucją prowadzącą fundusz pożyczkowy umożliwiła osiągnięcie efektu rozwojowego, jakim było zwiększenie zatrudnienia w firmie. Potwierdzono także, że dzięki współpracy z funduszami pożyczkowymi, w firmach nastąpiła poprawa rentowności netto i sprzedaży. Jako efekt rozwojowy będący następstwem współpracy z funduszami pożyczkowymi, wskazywano także zwiększenie wiarygodności przedsiębiorstwa oraz ogólną poprawę sytuacji finansowej firmy. Natomiast nie stwierdzono pozytywnych efektów współpracy z funduszami pożyczkowymi na poprawę warunków organizacyjnych czy zmiany kapitałowej w przedsiębiorstwie.

Następnym istotnym elementem przeprowadzonych badań empirycznych była weryfikacja tego, czy oraz jaki sposób właściciele lub osoby zarządzające firmami dokonują pomiaru rozwoju przedsiębiorstwa. W zrealizowanych badaniach w sposób szczególny weryfikowano sposoby pomiaru zyskowności firmy, mierniki rozwoju stosowane w przedsiębiorstwach oraz to, jak mierniki kształtowały się w wyniku współpracy z instytucjami prowadzącymi fundusze pożyczkowe. Uzyskane wyniki wykazały, że właściciele badanych przedsiębiorstw mogli odnieść się wyłącznie do wskaźników rentowności sprzedaży, natomiast nie potrafili wskazać, czy marża brutto oraz marża zysku operacyjnego zmniejszyła lub zwiększyła się w wyniku współpracy z funduszami pożyczkowymi. Ponadto w większości badanych przypadków stwierdzono, że właściciele przedsiębiorstw nie wykorzystują analizy wskaźnikowej do weryfikowania rozwoju swoich firm. Informacja zarządcza otrzymywana była od księgowych lub biur rachunkowych obsługujących firmę, wyłącznie w sytuacji, w której nastąpiła taka potrzeba z uwagi na przygotowywany wniosek o pożyczkę w instytucji prowadzącej fundusz pożyczkowy.

Ponadto w celu uzyskania pogłębionych informacji na temat wykorzystania w firmach mierników rozwoju, uczestnicy wywiadów zostali także poproszeni o wskazanie sposobów pomiaru rozwoju przedsiębiorstw. Udzielone przez właścicieli przedsiębiorstw odpowiedzi potwierdziły, że w mikro i małych firmach praktycznie nie wykorzystuje się mierników, które

umożliwi weryfikację sytuacji rozwojowej przedsiębiorstwa. Warto jednak zauważyć, że właściciele firm w większości przypadków, mają potrzebę posiadania odpowiedniej informacji, która mogłaby im pomóc w określeniu aktualnej sytuacji firmy oraz pozwolić na weryfikację czy podejmowane działania zarządcze prowadzą do zapewnienia długoterminowego rozwoju przedsiębiorstwa. Uzyskane w badaniach wyniki, uzasadniają potrzebę podejmowania działań mających na celu zbudowanie syntetycznej miary rozwoju, dzięki której właściciele przedsiębiorstw mieliby możliwość kontroli ich sytuacji, a także potwierdzenia czy realizują one strategie rozwojowe.

6. Wnioski i rekomendacje

Na podstawie przeprowadzonych badań, obserwacji praktyki funkcjonowania mikro i małych przedsiębiorstw korzystających z usług funduszy pożyczkowych oraz rozwazań teoretycznych można sformułować kilka istotnych wniosków. Przede wszystkim, **potwierdzona została hipoteza główna rozprawy doktorskiej**, że rozwój mikro i małych firm jest determinowany przez wykorzystanie środków funduszy pożyczkowych. Po pierwsze, mikro i małe przedsiębiorstwa, które korzystają z pożyczek zacięgniętych w funduszach pożyczkowych przeznaczają środki finansowe na inwestycje, co zostało potwierdzone poprzez wykazanie wyższych odpisów amortyzacyjnych, co z kolei miało wpływ na zmniejszenie wartości zapłaconego podatku. Należy także podkreślić, że firmy, które wykazywały wyższy poziom wpływu pożyczek na rozwój kompetencji w firmie, istotnie częściej deklarowały zamiar zacięgnięcia pożyczki w przyszłości. Ponadto mikro i małe firmy uczestniczące w badaniu potwierdziły pozytywny wpływ środków finansowych uzyskanych z funduszy pożyczkowych na ich rozwój.

Rozważania teoretyczne oraz przeprowadzone badania empiryczne pozwoliły na wskazanie, że istnieje potrzeba zmiany podejścia do oceny wpływu wykorzystania kapitału pożyczkowego na rozwój mikro i małych przedsiębiorstw. W oparciu o zrealizowane na potrzeby dysertacji wielopłaszczyznowe badania wykazano, że istniejące podejście do oceny sytuacji mikro i małych przedsiębiorstw, jak również wykorzystywane miary rozwoju tych przedsiębiorstw nie sprawdzają się w praktyce. Tym samym chcąc oceniać efekty zaangażowanych środków finansowych w postaci pożyczek (ze strony funduszy pożyczkowych), jak również osiąga sukces rynkowy (mierzony rozwojem przedsiębiorstwa) z punktu widzenia mikro i małych przedsiębiorstw, wypracowane zostały wspólne podejście, łączące cele funduszy pożyczkowych i firm. **Cel ten został zrealizowany poprzez**

wypracowanie syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego, które umożliwi zaproponowanie nowego podejścia do interesy i cele funduszy powiązanych oraz mikro i małych przedsiębiorstw. Zaproponowana miara rozwoju skonstruowana została zgodnie z zasadami tworzenia mierników syntetycznych, bazując jednocześnie na odpowiednim dla mikro i małych firm doborze wskaźników finansowych (tabela 9).

Tabela 9. Stymulanty finansowe przyjęte w konstruowaniu syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego

Lp.	Nazwa stymulanty	Sposób pomiaru
1.	Dynamika przychodów ze sprzedaży	Sprzedaż na koniec roku / sprzedaż roku poprzedniego = 100%
2.	Rentowność sprzedaży (margina brutto)	Zysk brutto / sprzedaż
3.	Rentowność brutto	Zysk brutto / przychody ogółem
4.	Prędkość biecia	Aktywa bieżące / zobowiązania bieżące
5.	Prędkość szybka	(Aktywa bieżące - zapasy) / zobowiązania bieżące
6.	Rotacja zobowiązań handlowych	(zobowiązania krótkoterminowe / przychody ze sprzedaży) x liczba dni w okresie
7.	Efektywność zarządzania kapitałem obrotowym	Kapitałobrotowy / przychody ze sprzedaży [%]
8.	Zadłużenie netto do EBITDA ¹⁾	(Zadłużenie - środki pieniężne) / EBITDA
9.	EBITDA	Zysk z działalności operacyjnej (EBIT) + amortyzacja
10.	Wydatki netto na inwestycje	Suma wydatków w ostatnich trzech latach
11.	Stopa inwestycji	Inwestycje / przychody netto ze sprzedaży + operacyjne
12.	Stopa amortyzacji	Amortyzacja / kapitał własny
13.	Amortyzacja w danym roku	Metoda liniowa, indywidualna lub degresywna

¹⁾ Zysk przed odsetkami, opodatkowaniem i amortyzacją, czyli w przybliżeniu - środki pieniężne z działalności operacyjnej
ródło: opracowanie własne

Na podstawie wyników analiz statystycznych danych ankietowych, w których stwierdzono ujemne korelacje pomiędzy czynnikami wpływającymi na rozwój firm, sformułowane zostały destymulanty finansowe przyjęte w konstruowaniu syntetycznej miary rozwoju (tabela 10).

Tabela 10. Destymulanty finansowe przyjęte w konstruowaniu syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego

Lp.	Nazwa destymulanty	Sposób pomiaru
1.	Udział kapitału własnego w finansowaniu majątku	Kapitał własny / aktywa ogółem
2.	Zadłużenie kapitału własnego	(Zadłużenie - środki pieniężne) / kapitał własny
3.	Korzystanie z kredytów bankowych	<ul style="list-style-type: none"> • liczba kredytów, z których korzystała firma • wartość kredytów, z których korzystała firma w PLN
4.	Opóźnienia w płatnościach zobowiązań	<ul style="list-style-type: none"> • liczba dni opóźnienia • wartość opóźnienia w PLN

ródło: opracowanie własne

Przeprowadzone analizy statystyczne umożliwiły także wskazanie stymulantów niefinansowych, które określono w oparciu o czynniki mające wpływ na rozwój mikro i małych firm, dla których stwierdzone zostały dodatnie korelacje (tabela 11).

Tabela 11. Stymulanty niefinansowe przyjęte w konstruowaniu syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego

Lp.	Nazwa stymulanty	Sposób pomiaru
1.	Rozwój kompetencji	wywiad z firm obejmujący autoocenę w zakresie wykorzystywania własnych możliwości i potencjału, przywiązania wagi do jakości wykonywanej pracy, radzenia sobie z trudnościami, itp.
2.	Deklarowany zamiar zaciągnięcia kolejnej pożyczki	wywiad z firm korzystających z pożyczek udzielonych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe

ródło: opracowanie własne

Syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego uwzględnia specyfik działania mikro i małych firm, jak również charakter systemu funduszy pożyczkowych w Polsce. Syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego daje także możliwość praktycznego wykorzystania mierników rozwoju, zarówno przez fundusze pożyczkowe, jak i przedsiębiorstwa. Główne przesłanki potwierdzające zasadność budowy syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego przedstawiono w tabeli 12.

Tabela 12. Główne przesłanki potwierdzające zasadność budowy syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego

Mikro i małe przedsiębiorstwa	Instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe
<ul style="list-style-type: none"> • stworzenie uniwersalnego miernika syntetycznego, który będzie mógłby wykorzystany przez firmy niezależnie od skali działania, branży, typu prowadzonej działalności • miara jako instrument wspomagający podejmowanie decyzji zarządczych oraz określania strategii rozwoju przedsiębiorstw • pozycjonowanie działalności rozwojowej przedsiębiorstwa w oparciu o referencyjną wartość miary rozwoju 	<ul style="list-style-type: none"> • wykorzystanie miary rozwoju do większego dopasowania produktów pożyczkowych do potrzeb przedsiębiorstw • uzupełnienie oceny zdolności pożyczkowej o weryfikację wartości miary rozwoju • zwiększenie zwrotności udzielanych pożyczek • wykorzystanie miary rozwoju jako instrumentu wspomagającego badanie efektywności wsparcia funduszy pożyczkowych w finansowaniu rozwoju przedsiębiorstw

ródło: opracowanie własne

Syntetyczną miarę rozwoju zintegrowanego (SMZR), oblicza się w następujący sposób:

$$SMRZ_j = \frac{1}{m} \sum_{i=1}^m z_{ij}$$

gdzie:

SMRZ_j – zagregowana miara dla j-tego roku

m – liczba wskaźników wykorzystanych w modelu

Z_{ij} – wartość miernika dla j-tego roku.

Istotnym elementem sformułowania rekomendacji dotyczących wykorzystania funduszy pożyczkowych przez mikro i małe firmy, stało się zaproponowanie sposobów i możliwości praktycznego zastosowania syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego przez mikro i małe przedsiębiorstwa oraz instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe (tabela 13).

Tabela 13. Zakres wykorzystania syntetycznej miary rozwoju przez przedsiębiorstwa i fundusze pożyczkowe

Zakres zastosowania syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego	
Mikro i małe firmy	Instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe
<ul style="list-style-type: none"> weryfikacja strategii firmy dzięki analizie poszczególnych kluczowych cech rozwojowych realizowanie strategii rozwoju firmy w perspektywie długoterminowej identyfikowanie symptomów pogarszania się sytuacji finansowej w firmie podjęcie działań zapobiegawczych w celu naprawy sytuacji finansowej firmy eliminowanie ryzyk związanych z płynnością finansową, inwestycjami, zyskownością 	<ul style="list-style-type: none"> wykorzystanie miary rozwoju w procesie oceny firmy ubiegającej się o pożyczkę zastosowanie miary rozwoju w systemach scoringowych funkcjonujących w instytucjach prowadzących fundusze pożyczkowe użycie miary rozwoju jako narzędzia do monitorowania sytuacji finansowej firmy stworzenie w oparciu o miarę zintegrowanego rozwoju listy rankingowej firm korzystających lub zamierzających skorzystać z pożyczek włączenie oceny miary rozwoju w wyznaczanie klasy ryzyka (ratingu) przedsiębiorstwa
<ul style="list-style-type: none"> określenie wartości referencyjnych miary rozwoju zintegrowanego w różnych branżach (benchmarków) stanowiących punkt odniesienia zarówno dla mikro i małych firm, jak i funduszy pożyczkowych 	

Źródło: opracowanie własne

W celu dopasowania przedstawionych rozwiązań do różnych sytuacji związanych z funkcjonowaniem mikro i małych firm w zmiennych warunkach otoczenia, opracowane zostały **warianty scenariuszy rozwoju**, uwzględniające odmienny poziom kluczowych mierników rozwoju. Założono, że w każdym ze scenariuszy w pełni będą instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe, które dostarczają środki finansowe, a także przyczyniają się do podnoszenia kompetencji właścicieli mikro i małych firm. W oparciu o wyniki badań, przedstawione zostały implikacje praktyczne wykorzystania scenariuszy kreowania rozwoju dla mikro i małych przedsiębiorstw. Charakterystyka wybranych elementów scenariuszy kreowania rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw została zaprezentowana w tabeli 14.

Interesującym rozszerzeniem zastosowania podejścia scenariuszowego jest wykorzystanie scenariuszy również przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe. Rozwiązanie to umożliwi przede wszystkim:

- 1) wsparcie firm działających w oparciu o określony wariant scenariusza o uwzględnienie różnych sytuacji, w których znajdują się przedsiębiorstwa,
- 2) dostosowanie usług pożyczkowych do potrzeb poszczególnych firm,
- 3) wprowadzanie odpowiednich programów zewnętrznych umożliwiających realizację przez przedsiębiorstwa wybranych scenariuszy planistycznych,
- 4) ograniczenie ryzyka udzielania pożyczek o dostosowanie polityki ryzyka oraz procedur do wariantu scenariusza realizowanego przez przedsiębiorstwo.

Tabela 14. Scenariusze kreowania rozwoju dla mikro i małych przedsiębiorstw

Lp.	Nazwa scenariusza	Charakterystyka wybranych elementów scenariusza
1.	Scenariusz S1 Szybki rozwój	<ul style="list-style-type: none"> • koncentracja przedsiębiorstwa na zwiększeniu rentowności sprzedaży, wzrostie kapitałów własnych, wykorzystaniu efektu oszczędności podatkowej • wysoka płynność wynikająca z finansowania zobowiązań z aktywów bieżących, brak zatorów płatniczych, firma posiada wysoką zdolność do regulowania zobowiązań z najbardziej płynnych aktywów • zakup środków trwałych i/lub wartości niematerialnych i prawnych • syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego potwierdza rozwojowy charakter działalności przedsiębiorstwa finansującego się ze środków pochodzących z udostępnionych przez fundusze pożyczkowe
2.	Scenariusz S2 Umiarkowany rozwój	<ul style="list-style-type: none"> • koncentracja na zwiększeniu rentowności sprzedaży przedsiębiorstwa, optymalizacji wskaźników wspomagania finansowania, wzrostie kapitałów własnych, wykorzystaniu efektu oszczędności podatkowej • firma posiada zadowalającą zdolność do regulowania bieżących zobowiązań z najbardziej płynnych aktywów • syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego potwierdza ukierunkowanie strategii realizowanej przez firmę na rozwój, przy czym niemożliwością jest konsekwencji ścisłych parametrów wskaźników finansowych
3.	Scenariusz S3 Naprawa sytuacji	<ul style="list-style-type: none"> • poprawa wskaźników płynności, efektywności zarządzania kapitałem obrotowym, rotacji zobowiązań handlowych • brak zatorów płatniczych, firma posiada zadowalającą zdolność do regulowania bieżących zobowiązań z najbardziej płynnych aktywów • uzyskaniu przewag konkurencyjnych bieżących następstw realizowanych inwestycji • utrzymanie dyscypliny finansowej wartości syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego potwierdza ukierunkowanie strategii realizowanej przez firmę na rozwój
4.	Scenariusz S4 Brak rozwoju	<ul style="list-style-type: none"> • przedsiębiorstwo nie realizuje inwestycji, występuje niski udział kapitałów własnych w finansowaniu majątku, działalność charakteryzuje się wysokim wskaźnikiem długów • ograniczona zdolność lub brak bieżącej zdolności do regulowania zobowiązań z najbardziej płynnych aktywów • niska rentowność działalności lub strata brutto wynikająca ze zmniejszających się przychodów ze sprzedaży produktów lub usług • niska wartość syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego będąca konsekwencją obniżających się parametrów wskaźników finansowych

Źródło: opracowanie własne

Podjęcie scenariuszowe ułatwi również ustalenie priorytetowych celów oraz programów służących wspieraniu rozwoju mikro i małych firm, przy jednoczesnym zachowaniu pełnej kontroli nad wydatkowaniem środków pochodzących z funduszy pożyczkowych. Scenariusze rozwoju mogą stać się podstawowym narzędziem umożliwiającym określenie kierunków rozwoju całego systemu funduszy pożyczkowych w Polsce w skali perspektywicznej, a także ułatwiający dostępnym przedsiębiorstwom do kapitału finansującego ich działalność. Oddziaływanie instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe na działalność i rozwój przedsiębiorstw w perspektywie długookresowej może przebiegać w trzech scenariuszach przedstawionych w tabeli 15.

Tabela 15. Scenariusze kreowania rozwoju dla instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe

Lp.	Nazwa scenariusza	Charakterystyka wybranych elementów scenariusza
1.	Scenariusz I DYNAMICZNY ROZWOJ	<ul style="list-style-type: none"> fundusz pożyczkowy udziela pożyczek na finansowanie inwestycji syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego potwierdza rozwojowy charakter działalności przedsiębiorstwa bardzo dobra zwrotność udzielonych pożyczek zwiększenie dostępu do pożyczek poprzez dostosowanie procedur do scenariuszy realizowanych przez przedsiębiorstwa
2.	Scenariusz II DRUGA SZANSA	<ul style="list-style-type: none"> fundusz pożyczkowy udziela pożyczek mających na celu restrukturyzację przedsiębiorstwa oraz posiadanego przez niego majątku syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego wskazuje na brak rozwoju przedsiębiorstwa mającego problemy z regulowaniem zobowiązań koncentracja na finansowaniu kapitału obrotowego przedsiębiorstw wysokie ryzyko braku zwrotności pożyczek
3.	Scenariusz III ROZWIŚĆ SWÓJ BIZNES	<ul style="list-style-type: none"> fundusz pożyczkowy udziela pożyczek na finansowanie kapitału obrotowego lub inwestycji, w zależności od potrzeb i planów firmy syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego potwierdza, że firma jest przygotowana do podjęcia działań rozwojowych koncentracja funduszu pożyczkowego na finansowaniu działalności rozwojowej w zależności od skali, możliwości i strategii przedsiębiorstwa dobra zwrotność pożyczek

Źródło: opracowanie własne

Dzięki zaproponowanym metodom scenariuszowym, nakreślony został program wspomagania planowania przyszłości oraz finansowania rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Scenariusze rozwoju umożliwią zwiększenie efektywności działania przedsiębiorstw, wykorzystanie ich potencjału i zasobów oraz przyczyni się do ukierunkowania instrumentów finansowych oferowanych przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe na rozwój przedsiębiorstw.

Z punktu widzenia funduszy pożyczkowych, szczególnie istotną rolę odgrywa kwestia związana z procedurami oceny ryzyka pożyczkowego uwzględniająca zagrożenia w zakresie realizacji poszczególnych scenariuszy rozwoju. Głównie na podstawie określonych cech rozwojowych, opracowana została **Karta oceny wiarygodności mikro i małej firmy** przeznaczona do wykorzystania przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe przede wszystkim w zakresie oceny jakości firmy ubiegającej się o pożyczkę. **Karta oceny firmy bazuje na wykorzystaniu syntetycznej miary rozwoju zintegrowanego.** Zaproponowane oceny punktowe poszczególnych cech rozwojowych wraz z przypisanymi im wagami, wynikają przede wszystkim z analizy procedur pożyczkowych wybranych funduszy pożyczkowych. Poszczególne zakresy ocen wchodzące w skład kluczowych cech rozwojowych, mają na celu umożliwienie zarówno funduszom pożyczkowym, jak i przedsiębiorstwom, weryfikacji kierunków oraz stopnia rozwoju, będącego konsekwencją wykorzystywania przez firmy usług pożyczkowych. Sposób oceny wiarygodności

przedsiębiorstw zaproponowany w skarcie oceny firmy, nawijuje także do wniosków z badań jakościowych, dzięki którym możliwe byłoby określenie kluczowych czynników sukcesu firm korzystających z usług instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe.

Reasumując, przeprowadzone badania empiryczne oraz analizy, umożliwiają sformułowanie następujących rekomendacji:

- 1) pomiar rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw korzystających z usług funduszy pożyczkowych może być prowadzony w oparciu o nowe podejście,
- 2) syntetyczna miara rozwoju zintegrowanego może być narzędziem służącym realizacji celów rozwojowych przedsiębiorstw z usługami finansowymi instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe,
- 3) metody scenariuszowe mogą być wykorzystane w celu kreowania rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw korzystających z usług funduszy pożyczkowych,
- 4) podejście scenariuszowe może być zastosowane jako instrument wspierający kreowanie rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw przez instytucje prowadzące fundusze pożyczkowe,
- 5) nowe podejście może prowadzić do zwiększenia znaczenia instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe w finansowaniu rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw,
- 6) system instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe może być rozwijany w oparciu o zasady solidaryzmu społecznego.

Przeprowadzone badania empiryczne oraz opracowanie praktycznych wskazań i rekomendacji dla mikro i małych firm oraz instytucji prowadzących fundusze pożyczkowe, potwierdzają potrzebę wspomagania planowania kierunków i strategii oraz finansowania rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw. Konieczne jest nie tylko scenariuszowe wsparcie rozwoju, ale jednoznaczna informacja pozwalająca podjąć decyzję o wzajemnej współpracy między funduszami pożyczkowymi a przedsiębiorstwami.